

Egy nyers csikó idomításának és kiképzésének bemutatása

Hajzer Dóra, Gurabi-Horváth Katalin, Kulcsár Beáta

Felcsúti Letenyey Lajos Gimnázium Technikum és Szakképző Iskola, 8086 Felcsút, Fő u. 191.

*Received/Érkezett: 10. 05. 2024.
Accepted/Elfogadva: 30. 06. 2024.*

Összefoglalás: A lovaknak napjainkban is meghatározó szerepe van, akár legyen szó versenysportról vagy hobbiról. Az idomítás, amelyet már őseink elkezdtek ma már olyan szintre fejlődött, hogy szinte mindent meg tudunk tanítani lovainknak anélkül, hogy felülnekn a hátukra. A munka célja, hogy egy teljesen nyers csikó kiképzési folyamatát mutassuk be, mind fizikai mind mentális oldalról. A kiképzésben Rosie, a sötétpej, jegytelen, Furioso-North Star kancacsikó vett részt. Új gazdához (1,5 éves korban) történő áthelyezésekor kezdődött el a tanulási folyamat. A kiképzés három szakaszból állt, melyek magukba foglalták többek között az ismerkedést, kötőfékhez, ápoláshoz, irányításhoz szoktatást, a lábak felvételét, kikötést, terephez szoktatást, aktív futószáras munkát, a behívást

Kulcsszavak: csikó, idomítás, Furioso-North Star

Demonstration of training of a raw foal

Dóra Hajzer, Katalin Gurabi-Horváth, Beáta Kulcsár

Letenyey Lajos High school, 8086 Felcsút, Fő u. 191.

Abstract: Equestrian sport still important as a competitive sport or as a hobby. Training has now developed to the point where the horses can be taught almost everything without having to ride on their backs. The aim of this work was to present the training process of a completely raw foal, both physically and mentally. The training involved Rosie, a dark-headed, Furioso-North Star mare. The learning process started when she was transferred to a new owner (at the age of 1.5 years). The training consisted of three phases, including familiarisation, familiarisation with halter, care and management, leg pick-up, ground familiarisation, active trot work, and retrieving

Keywords: foal, training, Furioso-North Star

Bevezetés

A csikó kiképzését három főbb szakaszra tudjuk osztani. Az első szakasza csikó fél éves koráig tart. Ebben a korban csikóinkról többnyire anyja gondoskodik, de ez nem akadályozza azt, hogy csikóinkat tanítsuk. Leginkább ápolásuk során akad több olyan szituáció, melyhez a kis egyednek hozzá kell szoknia (Muity, 2007).

A következő szakasz fél éves kortól másfél éves korig terjed. Ennek az időszaknak a feladata a mozgathoz való hozzászoktatás. A lovak saját magukat és egymást is mozgathatják, akár legelőn akár karámban, viszont az irányított mozgást a lovaknak meg kell tanulniuk, és legelőnyösebb, ha már csikó korban lefektetjük az alapokat.

A vezetgetés az első lépcsőfoka annak, hogy csikónk megismerkedjen a feladatokkal és elfogadja kéréseinket, annyiszor és addig ismétlje a végrehajtást, ameddig mi azt kérjük tőle. Természetesen ezen tanulási folyamat időigényes, ezért mindig mindent lassan és érthető határozott jelekkel szemléltessünk lovunkkal. Ezek mellett vegyük figyelembe azt, hogy egy ilyen idős csikó koncentrációs ideje kb. 15-20 perc.

A szabadon történő mozgathoz csikónkat már a futószáras munkára készíti elő. Hiszen itt az a cél, hogy lovunk nagyobb távolságból is hajlandó legyen engedelmeskedni kérésünknek megfelelően. Mivel egy csikó még stabil egyensúllyal és túl nagy kondícióval sem rendelkezik, így figyelembe kell vennünk azt is, hogy könnyebben is fáradnak. Éppen ezért az lenne a cél, hogy mindhárom járásmódban közlekedjenek, és a járásmódok közötti átmeneteket is szépen elvégezzék, lehetőleg szóra.

Ha csikónk már biztonságosan közlekedik száron, akkor elkezdhetjük hozzászoktatni a tereptárgyakhoz, magához a tereplovaslás útvonalaihoz, illetve más számukra szokatlan dolgokhoz, mint például a pet palackhoz vagy a nejlonszatyorhoz.

A kiképzés ezen szakaszában a csikónkat semmiféle felszereléssel nem terheljük, mint például a nyereg vagy a kantár (Brudermann, 2000)

Ez a csikók 2,5-3,5 éves kora közötti korszak a harmadik fázis, melyben rendszeressé válik számukra a munka. A cél a természetes egyensúly megfordítása. Ez az időszak a lovaslásra való felkészítés. A szabadon történő mozgathoz hasonlóan a futószáras munkának is a három járásmód és a köztük lévő átmenetek elvégzése a cél, azonban, hogyha ezt nem helyesen végezzük maradandó károsodást okozhatunk lovunknak. A feladat lényege a lovak mozgathatását, tornáztatását, képzését jelenti, különböző céllal. A mozgásterülete le van korlátozva egy minimum 12 m átmérőjű körre, amelyen a csikónak meg kell tanulnia könnyedén és stabilan közlekedni. Fontos kiemelni, hogy a kikötőt és más segédszár használatát mellőzzük, addig még nem látjuk úgy, hogy lovunk teljesen stabil és könnyed a futószár alkalmazása során. Ha ezt mi magunk nem tudjuk biztosan megállapítani ajánlott szakember segítségét kikérni (Major, 2021).

Amint a csikó eléri a 2,5 éves kort szépen fokozatosan elkezdhetjük vele megismertetni vele a felszereléseket. Miután felkerültek rá a különböző lószerszámok, ajánlatos elsőként csak vezetgetni benne az első pár alkalommal és csak utána elkezdni a további munkákat (1. ábra). A csikó lovassal történő munkáját megkezdhetjük amint betöltötte a 3,5 éves kort.

1. ábra. Felszerelésekkel való munka

Forrás: Hajzer (2024)

Figure 1. Working with equipment

Anyag és módszer

A kiképzés helyszíne a Maximum Lovasklub, mely 100 hektárnyi saját területtel rendelkezik legelőkkal és szántóföldekkel együtt, és közel 100 lónak nyújt otthont. A Bajnától 2 kilométerre elhelyezkedik el. A lovardát körbe ölelő hatalmas erdők és rétek tökéletes lehetőséget biztosítanak a tereplovaslásra. A lovarda területén található egy nagy homokos pálya, egy kisebb military pálya és egy körkarám.

A bemutatott kiképzést és idomítást egy Rosie névre hallgató 2,5 éves sötétpej, jegytelen, Furioso-North Star kancacsikón végeztük el. A kiképzés intenzitása heti 4-5 alkalom volt.

A kiképzés során a következő eszközöket használtuk: spirál fém kefe, szőrkefe, patakaparó, sörénykefe, gumivakaró. Az alapszintű eszközül között a kötőféket, futószárt, kantárt, kapicánt, nyeregalátétet, nyeregemelőt, futószárazó hevedert és nyerget. Segédeszközök közül pálcat, ostort és répabotot alkalmaztuk.

Eredmények és értékelésük

A legnagyobb kihívásokat az *Első fázis*, pontosabban az első néhány hét rejtette. Rosie életében kiképzője/új tulajdonosa volt az első aktív emberi szereplő, ami eleinte elég ijesztő volt a csikó számára. Az egymás közötti kölcsönös bizalmat több mint egy hétbe telt kialakítani. Emellett Rosie számára az emberekkel való munka és azok közelsége is új tapasztalat.

talatot jelentett. Fontos volt a fokozatosság elvét betartani, mindig csak a komfortos távolságban volt megközelítve Rosie. Kiemelendő, hogy takarmánnyal nem volt motiválva az állat. Ezzel egy rossz szokás elsajátítását is megelőztük. Az első egy hétben órákat töltött el a kiképző, hogy csak ültem Rosie közelében és ezáltal részese volt a csikó minden napjainak. Amint Rosie megengedte, hogy hozzá érjenek és elfogadja a simogatást, elkezdődött a kötőfékhez való hozzászoktatás.

A kötőfékhez való hozzászoktatáskor a kiképző kezében tartva a kötőféket megmutatta a csikónak, ezt követően a feje mellé helyezte. Később elkezdte szépen lassan hozzá érinteni, ezt követte, hogy szépen fokozatosan az orrát belehelyezte. Majd megpróbáltam Rosie tarkóján átcsúsztatni a kötőfék tarkószíját. Ez a procedura körülbelül 1-1,5 órát vett igénybe. Ezt a folyamatot egy csomózott kötőfék segítségével gyakoroltuk, amit Rosie nagyon szépen abszolvált. Amint a kötőfék felhelyezése rutinná vált, megkezdődött a tarkóra való engedés. Erre a feladatra kimondottan alkalmas a csomózott kötőfék, mivel vékonysága miatt határozottabb nyomást helyez a ló fejére. Ez Rosie kézen történő munkáját előlegezte meg, azaz ez tette lehetővé, hogy Rosiet bármilyen probléma nélkül lehessen vezetni. Fontos, hogy a minimális engedést is jutalmazzuk, hiszen akkor érti meg a ló, hogy mikor csinálja jól az adott gyakorlatot.

Mindezek után megkezdődhetett az ápolószerekkel való ismerkedése. Elsőként a szőrkefékkel ismertettük meg és ezzel egy időben kiterjesztette a kiképző Rosie egész testére az érintését, így fejtől farig minden porcikáját megérinthette gond nélkül. A szőrkefe után a sörénykefe és a gumivakaró következett majd végül a spirálos fém kefe.

A lábak felvétele talán az egyik legkritikusabb pont a lovak képzésében. Mint minden feladtnál itt is a fokozatosság a kulcs, első lépésként csupán annyi volt a cél, hogy végig lehessen simítani Rosie lábait. A száron történő vezetést már megelőlegeztük Rosieval a tarkóra való engedéssel. Majd ezt fejlesztettük tovább különféle alakzatok lejárásával, rudakon és egyéb tárgyakon való átvezetéssel. Ez lehetővé tette azt a feladatot, hogy Rosiet körbe lehessen vezetni a lovarda területén. A lábak mosása, legyen szó tisztításról vagy hűtésről, ehhez is hozzá kell szoktatni a lovakat.

A lovak nagy részénél tapasztalható valamilyen mértékű klausztrofóbia, ami azt jelenti, hogy félnek a bezárt, szűkös helyektől. Ezt a reakciót a képzés során is figyelembe kell vennünk, hiszen a lovasok számára fontos volt az, hogy Rosie jól érezze magát a boxban és ne legyen feszült. Boxhoz való szoktatásánál is a döntő szempont a fokozatosság, eleinte csak nyitott ajtónál közösen töltöttek el időt a boxban. Majd egyre hosszabb időre bent maradt Rosiet egyedül csukott ajtónál úgy, hogy a közelében marad a kiképzője. Lényeges, hogy minden kísérlet végén érintéssel jutalmazták, illetve újból kijöhetett kiképzőjével és sétálhatott.

A lovak kikötése a biztonságos rögzítést teszi lehetővé, amit megint csak a tarkóra való engedéssel alapozunk meg. Lovainknak meg kell tanulnia, hogy a nyomás elől nem kell menekülniük, éppen ezért fontos megértetnünk velük, hogy milyen reakciót várunk el tőlük adott ponton történő nyomásra. A kikötés azonban veszélyekkel is járhat, éppen ezért eleinte tanácsosabb két emberrel gyakorolni, így jártunk el ebben az esetben is. Csomózott kötőféket, valamint kantárt alkalmazni szigorúan tilos, hiszen a csomózott kötőfék nem szakad, így lovunk ellenszegül a kikötésnek és pánik reakciót vált ki belőle. S így akár maradandó sérülést is szenvedhet.

Rosie számára a ménesi közeg nem volt szokatlan, mivel a kiképzőhöz kerülése előtt is ménesben élte mindennapjait, így nála a beszoktatás nem jelentett nagy kihívást. Úgy, mint minden lónál eleinte csak kézen vezettük végig a ménesben, hogy mindenki szemügyre tudja venni az új *Második fázist*.

A tanulás csak pár alapszintű gyakorlatra terjedt ki, mint például a nyomásra való engedés, a mellső lábak elléptetése, a hátulsó lábak elléptetése és az ember mellett történő megállás. Rosie nem értette, hogy neki miért kell kimennie a körkarám szélére és miért arra kell mennie, amit a kiképző szeretne. Ezek a problémák, amelyeket csakis gyakorlással lehet megértetni a lovunkkal. Nem szabad elkapkodni, eleinte csak annyi volt Rosie feladata, hogy jó irányba menjen körbe-körbe. Nem volt feladata a járásmódok közötti átmenetek gyakorlása vagy éppen, nem számított, hogy milyen járásmódban teszi.

A futószáras munkát valamilyen szinten megelőlegezte a szabadon történő munka gyakorlása. Rosieval meg kellett értetni, hogy azokat a feladatokat, amit a körkarámban gyakoroltunk, most futószáron kell elvégeznie. Ami még jobban lehatárolja a mozgáskörét, mint a körkarám. Idővel megtanultuk a körre való kiküldést eleinte csak lépésben, majd ügetésben. Megismerkedtünk a behívással, talán ez minősült a legnehezebb feladatnak a futószárazás során.

Nagyon fontos volt az, hogy Rosie eddig kitűnőnek bizonyult idegrendszerét próbára tegyük és elkezdjük megtapasztalni, hogy mik azok az eszközök, amelyektől esetleg Rosie tart. Próbálkoztam labdával, esernyővel, fóliával, járó traktorral, csikós ostorral, de egydűli félelmi reakciót eddig csak a mozgó bicikli okozott Rosie számára (2.ábra).

Harmadik fázis

A második és a harmadik fázis között egy év telt el, így e fázis megkezdésekor Rosie 2,5 éves. Megkezdődött Rosie aktív futószáras munkája, pályaelemek beépítése, felszerelésekhez való hozzászoktatás, aktív izom és kondícióépítés, valamint a szabadidomítást.

Rosie egy kicsit kevesebb, mint 1 év alatt teljesen elsajátította a futószáras alap gyakorlatokat: kézváltás, szóra történő munka és a kör átmérőjéhez való alkalmazkodás. Ennyi idő alatt odáig fejlesztettük a futószáras munkát, hogy ostor segítségével nélkül Rosie kérésre bármit megtesz lép, üget, vágtazik, ami tökéletesen alátámasztja az erőszakmentes lókiképzést. Az aktív futószáras munka megkezdésével fokozatosan belekerültek a mindennapokba a különféle pályaelemek: bolyák, rudak, kavalettik.

2. ábra. Ismerkedés a labdával

Forrás: Hajzer (2024)

Figure 2: Rosie with the ball

Amint Rosieval elkezdjük a tényleges munkát, az izomépítés folyamatosan jelen van valamilyen formában. Azonban ahhoz, hogy elkezdjünk felszerelésekkel dolgozni, a lovat fel kellett készíteni fizikálisan is. Felülésre szüksége van megfelelő mennyiségű izomtömegre, éppen ennek érdekében nagyjából egy évvel a felülés megkezdése előtt elkezdjük az aktív izomépítést az edzésszámok növelésével, valamint a pályaelemek aktív használatával.

A felszerelésekhez való hozzászoktatás folyamata lassú és változatos, hiszen mint zablához, nyereghez, hevederhez, lábvédőkhöz és egyéb mellékes felszerelésekhez tudjuk folyamatosan lovunkat hozzászoktatni. Rosie első felszerelése a zabla volt, ahol a kapicán volt hatalmas segítségünkre, hiszen ennek az eszköznek a használatával, úgy tudjuk lovunkat a zablához szoktatni, hogy az a száját ne presszionálja. A zabla után következhetett a heveder, ami a hasra és hátra gyakorolt nyomáshoz szoktatta hozzá Rosiet. Ezek után a lábvédők következtek, majd a nyereg, amihez már szüksége volt arra, hogy Rosie rendelkezzen egy bizony mennyiségű izomtömeggel. Ezzel elkerülve azt, hogy a nyereg nyomja a hátát. Rosie nyereghez való hozzászoktatását egy teljesen új nyereggel kezdtük el.

Köszönetnyilvánítás

A munkát a Állattenyésztési Szakkollégium hallgatóinak tudásának fejlesztése a modernizáció irányába c. NTP-SZKOLL-23-0034 számú pályázat támogatta.

Irodalomjegyzék

Brudermann R.- (2000): A ló idomítása napi leckék. Lapu Bt., Reprint Kiadás, 68.

Muity M. (2007): A ló viselkedése a lovaglás tekintetében, Semmelweis Egyetem <http://www.marinka.hu/Letoltesek/Szakdolgozat.pdf> (utolsó letöltés: 2024. 06.01.)

A műre a Creative Commons4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: **CC-BY-NC-ND-4.0**.
This work is licensed under aCreative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

